

23.3.2020

Lakivaliokunnalle

Asiantuntijalausunto asiassa HE 6/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vankeusaikaisen rikollisuuden estämiseksi ja laitosturvallisuuden ylläpitämisen tehostamista koskevaksi lainsäädännöksi

Riihimäen vankilan johtajana totean pyydettyä lausuntona seuraavaa:

Hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset ovat käytännön toiminnan kannalta perusteltuja ja viranomaisten välisen yhteistyön kannalta tarpeellisia. Näillä muutoksilla korjataan myös käytännön ongelmia, joita vankilat ja laillisuusvalvontaa vankiloissa suorittavat tahot ovat havainneet. Viitataan asiassa Rikosseuraamuslaitoksen 17.2.2020 lakivaliokunnalle antamaan lausuntoon (dnro 8/090/2020), jossa esiin tuodut asiat on myös vankilan näkökulmasta helppo allekirjoittaa. Vankilan päivittäisen toiminnan kannalta nostan lisäksi seuraavia seikkoja esille:

Käytännön toiminnan näkökulmasta tiedonkulun viranomaisten välillä virkatehtävien suorittamiseksi tulisi lähtökohtaisesti olla mahdollisimman sujuvaa ja esteetöntä. Perustuslain mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin, lain on oltava tarkkarajaista ja lakia on kaikessa julkisessa toiminnassa tarkoin noudatettava. Nämä kaksi näkökulmaa ovat ajoittain käytännön toiminnan kannalta ristiriidassa keskenään. Vankilan näkökulmasta tiedonvaihtotilanteessa pitää tarkastaa omasta laista saako luovuttaa, vastaanottajan laista voiko pyytää tai saada, sekä huomioida näissä vielä erikseen tiedon lähderakisteri, sekä voiko aktiivisesti vai passiivisesti pyytää, saada ja luovuttaa tietoa. Kun jokin näistä ei täyty, jää tieto vaihtumatta, mutta työtä asian eteen on tehty merkittävästi. Asiat ovat vaikealukuisia lakimieskoulutuksen saaneillekin ja käytännössä asiat tulevat usein esiin nopearytmisenä vankilan päivystäjille.

Käytännön esimerkkejä lähialalta Riihimäen vankilasta:

- Ulosotossa varattomaksi todetun vangin hallussa on vankilassa kymmenien tuhansien eurojen arvoista omaisuutta. Lakien mukaan vankilalla on oikeus antaa tietoja ulosotolle ja ulosotolla on oikeus saada tietoja vankilasta. Vankila pyysi ulosottoa pyytämään tietoja, ulosotto pyysi, toimitti sen jälkeen ulosoton ja velkoja/rikoksen uhrin saivat n. 20 000 euron arvosta tuomioistuimen määräämiä korvauksia. Laillisuusvalvonnan mukaan vankila toimi virheellisesti, koska vankila ei olisi saanut olla aktiivinen ja ulosoton olisi pitänyt omasta aloitteesta pyytää tietoja. Tosiasiassa vankilan lisäksi millään muulla viranomaisella ei voi olla tietoa vangille vankilaan saapuneesta omaisuudesta, eikä myöskään siten mahdollisuutta kysyä siitä.

- Vankilan vartija pahoinpideltiin virkansa vuoksi ns. liivijengiläisten toimesta Tikkurilassa. Vankila sai tiedon tapahtuneesta ko. vartijalta. Vankilalla on vankeuslain perusteella oikeus määrätä tapaamiskielto (ns. porttikielto) rikoksesta epäillyille ja velvollisuus tehdä toimenpiteitä työturvallisuuslain perusteella myös muun henkilökunnan turvallisuuden takaamiseksi. Poliisilta pyydettiin tietoa asiassa rikoksesta epäillyistä em. virkatehtävien toteuttamiseksi. Pitkän etsinnän jälkeen perusteet tiedon luovuttamiseen löytyivät työturvallisuuslaista. Jos rikos olisi johtanut tilanteeseen, että vartija ei olisi pystynyt informoimaan vankilaa tapahtuneesta, ei tietoa todennäköisesti olisi poliisista aktiivisesti vankilalle toimitettu. Vankilasta ei tietenkään osata kysyä asiaa, jota ei tiedetä.

Riihimäen vankilan näkökulmasta Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietolain 3 lukuun ehdotetut muutokset tietojen oma-aloitteisesta luovuttamisesta esitutkintaviranomaisille ovat hyviä ja perusteltuja. Edellä mainitun esimerkin perusteella tietojen luovuttamisen myös muulle viranomaiselle, ulos-otto, maahanmuutto tms. tulisi oma aloitteisesti olla mahdollista osittain samoilla perusteilla eli viranomaisen toiminnan mahdollistajana. Viranomaisen ei voi toimia, jos viranomaisella ei ole tietoa toiminnan edellytyksistä. Aktiivisesti annetun tiedon saaja luonnollisesti arvioi, antaako saatu tieto aiheutta omassa toimivallassa oleviin jatkotoimenpiteisiin. Vankilan näkökulmasta, ja mikäli mahdollista, tulisi viranomaisten välisessä tietojenvaihdossa mahdollisimman laajasti siirtyä ”aktiivimalliin”.

Jaottelu esitutkintaviranomaisiin ja muihin viranomaisiin on osittain ongelmallinen ja toiminnan näkökulmasta esitutkintaviranomaisen rinnalla voisi olla esimerkiksi käsite/termi rikostorjuntaviranomainen. Vankilan tehtävänä on mm. estää rikoksien tekeminen vankeusaikana ja vähentää vankeuden jälkeistä uusintarikollisuutta. Monella muullakin viranomaisella on rikostorjuntaan liittyviä tehtäviä ja esitutkintaviranomaisillakin valtaosa henkilökunnasta tekee muuta kuin esitutkintaa. Rikostorjuntaan liittyy paljon ennalta ehkäisevää, preventiivistä toimintaa, jonka onnistumisessa tiedonkululla viranomaisten välillä on myös suuri merkitys.

Edellä olevan viitaten totean, että mahdollinen lisäys hallituksen esityksessä HE 6/2020 vp esitettyyn henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1069/2015) 14 §:n 2 momentin 3 kohtaan on perusteltu ja käytännön toiminnan kannalta tarpeellinen.

Pasi Oksa

johtaja

Riihimäen vankila